

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.seju.L5@regeringskansliet.se

Ju2026/00322

Yttrande över remiss av betänkandet Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanlutningar (SOU 2026:13)

Hovrätten har granskat betänkandet med utgångspunkt i de aspekter och intressen som hovrätten och de allmänna domstolarna har att beakta och lämnar följande synpunkter.

Allmänt

Hovrätten har förståelse för de kriminalpolitiska överväganden som ligger bakom önskan att kriminalisera fler typer av straffvärda handlingar med anknytning till den organiserade brottsligheten. Den internationella utblick som utredningen har redovisat tyder också på ett behov av reformer på området. Hovrätten anser emellertid att utredningen alltför ensidigt har tagit effektivitetshänsyn på bekostnad av hänsyn till den juridiska förutsebarheten och precisionen.

Utredningen anser – med stöd i sina direktiv – att det krävs att nya aspekter och insikter beaktas vid utformningen av straffrättslig lagstiftning så att den på ett trovärdigt och effektivt sätt täcker alla typer av straffvärda handlingar som har anknytning till organiserad brottslighet. Som utredningen konstaterar (s. 313) ska dock en straffrättslig reglering ha ett väl avgränsat tillämpningsområde och kriminaliseringens omfattning vara noggrant avvägd. Det är i balansen mellan dessa båda intressen som hovrätten menar att utredningens förslag brister. Hovrätten inser svårigheterna med att hitta en lagteknisk lösning som tillgodoser behovet av både effektivitet och tillräckligt tydlig avgränsning. Utredningen har dock – för att säkerställa att *alla* straffvärda handlingar också blir straffbara – lämnat ett alltför stort utrymme där förutsebarheten är bristfällig, juridiken svårtillämpbar och risken påtaglig för att det kriminaliserade området utvidgas i alltför stor omfattning.

Utredningens förslag medför att ett stort antal ageranden blir kriminaliserade såsom deltagande- eller samröresbrott. Som hovrätten uppfattat förslaget har utredningen delvis medvetet valt en vag formulering av det straffbara området för att täcka upp för att brottsliga beteenden förändras och alla tänkbara straffvärda handlingar ska kunna träffas av kriminaliseringen.

Detta kommer att leda till gränsdragnings- och tillämpningsproblematik, särskilt i förhållande till de osjälvständiga brottsformerna. Utredningen har inte heller närmare redogjort för hur sådana situationer ska hanteras i praktiken utan endast hänvisat till sedvanliga regler om brottskonkurrens.

Allvarlig brottslighet

Förslagets legaldefinition av kriminell sammanslutning framstår som vag och svår att tillämpa.

Detta ska främst ses mot bakgrund av att det i förslaget anges att det ska handla om allvarlig brottslighet för att det ska vara fråga om en kriminell sammanslutning enligt legaldefinitionen och det som utredningen anser ska tjäna som utgångspunkt vid bedömningen av om det handlar om allvarlig brottslighet. Enligt utredningen ska beaktas såväl om brottsligheten har en straffskala om fängelse i fyra år eller mer som brottslighetens karaktär och om det är fråga om upprepad brottslighet eller seriebrottslighet. Utredningen framhåller därvid att även enskilda brott som inte når upp till angiven straffskalenivå kan vara att bedöma som allvarlig brottslighet om den innefattar otillbörlig påverkan eller är en del i ekonomisk eller finansiell seriebrottslighet.

När det i förslaget talas om allvarlig brottslighet har det alltså en annan betydelse beträffande straffvärde än den som följer av 29 kap. brottsbalken. I 29 kap. 4 § brottsbalken anges att det vid straffmätning i återfallssituationer kan få betydelse om brottsligheten är särskilt allvarlig och då avses att brottslighetens straffvärde uppgår till åtminstone ett år (prop. 2009/10:147 s. 46), vilket är en klart lägre utgångspunkt än det straffvärde som kan knytas till straffskalan som förslaget hänvisar till. Till detta kommer att allvarlig brottslighet enligt förslagets motivering kan föreligga enbart på grund av dess karaktär och omfattning, vilket inte heller ligger i linje med vad som följer av begreppet i 29 kap. 4 § brottsbalken och ger utrymme för att en mängd brott med låga straffvärden kan vara att bedöma som allvarlig brottslighet.

Enligt hovrätten bör det därför i lagstiftningsärendet övervägas om inte förslagets krav på att det ska handla om allvarlig brottslighet för att det ska vara fråga om en kriminell sammanslutning enligt legaldefinitionen bör förtydligas, exempelvis så att det av lagtext framgår vad som ska beaktas särskilt vid bedömningen av om det handlar om allvarlig brottslighet eller vilka brott som därmed avses. Definitionen av en kriminell sammanslutning är i hög grad anhängig definitionen av allvarlig brottslighet. Dessa definitioner är vidare centrala för vad som ska komma att anses som så pass straffvärda ageranden och beteenden att de är att bedöma som brotten deltagande i eller samröre med en kriminell sammanslutning. För det fall termen allvarlig brottslighet ges en bred innebörd innebär det i förlängningen att det kriminaliserade området utvidgas i motsvarande mån.

I förening med att det inte ställs upp något krav på varaktighet hos den kriminella sammanslutningen och då kravet på antal personer är så lågt ställt som tre innebär den breda innebörden av begreppet allvarlig brottslighet en stor risk för att det kriminaliserade området utvidgas i alltför stor omfattning.

Utredningsunderlaget för samröresbrottet

Betänkandets internationella utblick har fokuserat på deltagandebrottet och således inte på ett eventuellt samröresbrott. Den svenska terroristbrottslagstiftningen har varit förebild för det nu aktuella förslaget till kriminalisering. Av kapitel 4 i betänkandet framgår att det hittills inte finns några fall där ett samröresbrott enligt terroristbrottslagstiftningen har bedömts av domstol.

Samröresbrottet är det brott av de nu föreslagna som kan komma att ligga ”längst bort” från den konkreta brottslighet som den kriminella sammanlutningen ägnar sig åt. Samröresbrottet är därmed den kriminalisering i förslaget som kan komma att medföra störst utvidgning av det kriminaliserade området. I konsekvensbeskrivningen (i samband med svårigheterna att göra en prognos vad gäller målökningen hos domstolarna) har utredningen konstaterat att det rör sig om en kriminalisering som inte är helt jämförbar med annan befintlig lagstiftning (s. 444).

Mot denna bakgrund kan det särskilt i denna del sättas i fråga om det finns tillräckligt underlag för att konstatera att lagförslaget möter kravet på att straffrättslig reglering ska ha ett väl avgränsat tillämpningsområde och kriminaliseringens omfattning vara noggrant avvägd.

Överblickbarheten på området

Under den senaste tiden har det pågått ett stort reformarbete på straffrättens område. Utfallet av övriga reformer kan leda till ett minskat behov av ytterligare förändringar. I detta hänseende vill hovrätten särskilt peka på förslagen om ändring av 23 kap. brottsbalken (prop. 2025/26:49; Ett utvidgat straffansvar för försök, förberedelse och stämpling till brott) och de nya straffskärpningsbestämmelser som framgår av prop. 2025/26:218; Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor. Dessa reformer tar i stor utsträckning sikte på att nå samma straffvärda handlingar som det aktuella förslaget. Det saknas en tydlig analys av hur dessa förslag förhåller sig till varandra.

Konsekvenser

Hovrätten instämmer i bedömningen att de föreslagna ändringarna kommer att medföra påtagliga kostnadsökningar för de allmänna domstolarna som inte kan täckas inom befintliga budgetanslag. Hovrätten inser svårigheterna med att göra en träffsäker prognos i detta avseende, men uppfattar att utredningen har underskattat behovet av tillskjutna medel för att domstolarna ska kunna möta de föreslagna lagändringarna.

Martin Andersson

Henrik Jonsson

Matilda Friman

Gustav Petri

I handläggningen av ärendet har hovrättslagmannen Martin Andersson och hovrättsrådet Henrik Jonsson deltagit. Föredragande har varit tf. hovrätts-assessorerna Matilda Friman och Gustav Petri.

Kopia till

Övriga hovrätter

Kammarrätterna

Tingsrätterna under Göta hovrätt

Justitiedepartementet, enheten DOM

Domstolsverket

Hovrättens intranät